

LVOA

LIETUVOS VARTOTOJŲ
ORGANIZACIJŲ
ALJANSAS

Lietuvos vartotojų organizacijų aljansas

Parko g. 3-7, 11203 Vilnius. Lietuva

Tel: +370 611 35509

El. paštas: info@consumer.lt

WWW: <http://www.lvoa.lt>

2019-10-21
Nr. RP-08

Teisėjų tarybai
apeliacinis@teismas.lt

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
rastine@tm.lt

Kopija:
Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai
tarnyba@vvtat.lt

DĖL TEISĖJŲ MOKYMŲ PROGRAMOS TOBULINIMO

Reaguodami į Jūsų prašymą patikslinti, kokias konkrečias problemas vartotojų apsaugos finansinių paslaugų sektoriuje turėtų apimti teisėjų mokymai, pateikiame šiuos atvejus, pagrįstus nerimą keliančiais teismų sprendimais.

Pirmasis atvejis – 2017–2018 m. 640 vartotojų iš buvusio DNB banko įsigijo su akcijomis susietas obligacijų (SASO) emisijas bei su banku sudarė dvi SASO obligacijų sutartis: pasirašymo sutartį ir skolinimo obligacijų apmokėjimui sutartį. Tik sudarius sutartį paaiškėjo, jog ginčo SASO obligacijos skolintomis lėšomis yra visiškai skirtingos finansinės priemonės, nei platintos SASO obligacijos, kurios būdavo įsigijamos nuosavomis investuotojų lėšomis, tačiau ginčo SASO obligacijos nebuvo niekaip ir jokia apimtimi aprašytos viešai banko paskelbtuose prospektuose, kas pagal Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo 5 straipsnio 1 dalį yra privalu.

Bankui atsisakius atlyginti vartotojams atsiradusius nuostolius ir perdavus ginčus spręsti teismui, teismas neįžvelgė banko kaltės ir nepriteisė vartotojams žalos atlyginimo. Norvegijos Aukščiausiasis teismas išplėtinęs 12 narių teisėjų kolegijos sprendimu analogišku atveju pripažino sutartį su banku negaliojančia ir priteisė bankui atlyginti vartotojo patirtus nuostolius¹. Susirūpinimą kelia tai, kad, priešingai negu Norvegijos Aukščiausiasis teismas, Lietuvos teismai konstatavo, jog skolintomis lėšomis įsigytos SASO obligacijos nėra naujas finansinis produktas, todėl joms ir nereikėjo atskiro parengto, patvirtinto ir viešai paskelbto prospekto². Teismas neįžvelgė pakankamo pagrindo teigti, kad egzistuoja visuomenės interesas, kuris reikalauja pripažinti tokius sandorius negaliojančiais, o dėl ieškovų prašymo sudarytus sandorius pripažinti negaliojančiais, teismas atkreipė dėmesį, jog patvirtinusi sandorį, šalis netenka teisės jį ginčyti³.

¹ Plačiau žr.: <https://www.newsinenglish.no/2013/03/25/supreme-court-ruling-encourages-disillusioned-savers/>.

² Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-2092-852/2017.

³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-54-943/2018.

Antrasis atvejis – 2008 m. bankas Nordea apie 300 vartotojų išdavė paskolas Šveicarijos frankais, tačiau neatskleidė valiutos kurso kitimo rizikos laipsnio ir bankui žinomų ekonominių prognozių apie būsimą kurso kilimą. Taip pat bankas netaikė šiems vartotojams neigiamų palūkanų. Ginčą sprendžiant teisme, pirmos instancijos teismas pasisakė, kad vartotojai informaciją apie būsimą kurso kitimą turėjo galimybę surasti ir su ja susipažinti viešoje erdvėje ir iki sprendimo dėl kreditavimo sutarčių sudarymo ir papildomų susitarimų priėmimo. Teismas pabrėžė, kad vartotojai priimdami sprendimą sudaryti kreditavimo sutartis CHF valiuta ar sudarydami papildomus susitarimus, prieš priimdami sprendimą privalėjo patys įvertinti tokio sprendimo pasekmes ir galimą riziką bei prisiėmė riziką dėl galimo Šveicarijos franko kurso padidėjimo ir paskolos pabrangimo. O visos ekonominės prognozės praktikoje vertintinos kaip turinčios menką patikimumą⁴.

Be to, paskolos mokėjimo metu kai kuriems vartotojams bazinė palūkanų norma tapo neigiama, tačiau bankas jos netaikė. Bankas tai darė nesant jokio įstatyminio ir sutartinio pagrindo tarp šalių, elgdamasis priešingai Lietuvos banko rekomendacijai. Vartotojams paprašius modifikuoti paskolos sutartis nuo jų sudarymo dienos: valiutą iš Šveicarijos frankų (CHF) pakeisti į EUR paskolos išdavimo dienos kursu ir taikyti neigiamas palūkanas, bankas atsisakė tai padaryti. Teismas sutiko su banko argumentais, jog neigiamų palūkanų taikyti nereikėjo vien dėl to, kad kreditavimo sutarčių pasirašymo metu neigiamų palūkanų reiškinys neegzistavo ir rinkoje nebuvo jokių prielaidų teigti, kad toks reiškinys atsirastų. Nors bankas ir pripažino, kad su šalimis nebuvo individualiai aptarta, kaip turėtų būti vertinama neigiamų palūkanų situacija konkrečių kreditavimo sutarčių atžvilgiu.

Susirūpinimą kelia tai, kad Lietuvos teismų sprendimuose šiuo atveju pasigendama atsižvelgimo į Europinę teismų praktiką bei teisės šaltinius, įskaitant direktyvas, kuriomis siekiama suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, susijusius su nesąžiningomis sąlygomis pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromose sutartyse.

Štai Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pasisakydamas dėl analogiško antrajam Rumunijos atvejo dėl paskolos kita valiuta išdavimo⁵, konstatavo, kad banko veiksmai yra nesąžiningi bei neatitinka Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais nuostatų. Teismas aiškindamas direktyvos 4 straipsnio 2 dalį, pabrėžė banko pareigą informuoti vartotoją dėl galimo sutarties sąlygų vykdymo pasikeitimo, galimus užsienio valiutos svyravimus (58), vartotojui kilusią valiutos keitimo riziką, nacionalinės valiutos nuvertėjimo atveju (55), t.y. aiškiai ir skaidriai nurodyti sutarties sąlygos veikimo principus, kad vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslus ir jam suprantamus kriterijus numatyti ekonominius padarinius, kurių jam atsiranda dėl tokios sąlygos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 str. 2 d. nurodytą aiškumo ir skaidrumo reikalavimą. Teismas nurodė, kad būtina atsižvelgti ir į vartotojo, kaip silpnesnės sutarties šalies, padėtį bei įvertinti banko turimą patirtį ir žinias, kiek tai yra susiję su sutarties sąlygų pasikeitimais sutarties vykdymo metu. Teismas pabrėžia, kad atsiradus šios direktyvos 3 str. 1 d. minimam teisių ir pareigų neatitikimui vartotojo nenaudai, nacionalinis teismas turėtų tikrinti sutarties šalių sąžiningumo kriterijų vertinant, ar bankas galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su atsiradusiu sąlygos pasikeitimu, jei dėl to būtų iš anksto derėtasi (57). ESTT,

⁴ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-3785-392/2017.

⁵ Teisingumo Teismo 2017 m. rugsėjo 20 d. nutartis byloje Nr. C-186/16.

LVOA

LIETUVOS VARTOTOJŲ
ORGANIZACIJŲ
ALJANSAS

Lietuvos vartotojų organizacijų aljansas

Parko g. 3-7, 11203 Vilnius. Lietuva

Tel: +370 611 35509

El. paštas: info@consumer.lt

WWW: <http://www.lvoa.lt>

aiškindamas direktyvos 6 str. 1 d., pasisakė, kad tuo atveju, jei nacionalinis teismas pripažintų kreditavimo sutarties, sudarytos tarp vartotojo ir banko įstaigos, nuostatas nesąžiningomis, ši nuostata nedraudžia teismui visą sutartį pripažinti negaliojančia⁶.

ESTT pasisakė ir dėl analogiško minėtiems Lenkijos atveju, kai bankas suteikė vartotojams paskolas CHF valiuta, neinformavęs apie kurso kitimo riziką. Teismas, remdamasis Direktyva 93/13/EEB pripažino banko veiksmus nesąžiningais ir leido vartotojams prašyti Lenkijos teismų konvertuoti jų paskolas į vietinę valiutą. Teismas pabrėžė, kad nesąžiningų sutarties sąlygų nepašalinimas remiantis ES teise nedraudžia griežčiausių teisinių pasekmių - šių sutarčių nutraukimo.⁷

Europos Sąjungos teisės reikšmę išvelgė ir Ispanijos Aukščiausiasis teismas byloje, kurioje bankas suteikė paskolą CHF valiuta, neatskleisdamas valiutos kurso kitimo rizikos laipsnio ir suklaidino vartotojus teiginiais, kad valiutos kursas yra stabilus⁸. Teismas priėmė vartotojams palankų sprendimą, įpareigodamas banką atlyginti patirtus nuostolius, remdamasis minėta Direktyva 93/13.

Lietuvos vartotojų organizacijų aljansas ir Europos vartotojų organizacija su nerimu stebi SASO ir CHF bylų eigą Lietuvoje ir stebisi teismų sprendimais. Lietuvos vartotojų organizacijų aljansui tenka neįgyvendinama pareiga paaiškinti savo kolegoms Briuselyje, kodėl finansinių paslaugų bylose bankai neretai traktuojami kaip silpnesnė šalis, nes dauguma neapibrėžtumų ar neaiškumų Lietuvos teismų aiškinami bankų naudai – priešingai Europinei praktikai ir ES teisės aktams. To nesugebėjo suprasti ir eurokomisarė Vera Jourova, kuriai ši situacija buvo pristatyta jos vizito Lietuvoje 2018 m. pabaigoje metu. Kadangi nenorime tikėti teismų šališkumu bankų naudai, tai manytume, kad tokius sprendimus lemia nepakankamas teisėjų pasirengimas nagrinėti vartotojų ieškinius finansinių paslaugų srityje. Tikimės, kad atsižvelgsite į mūsų išsakytą susirūpinimą ir įtrauksite vartotojų teisių apsaugos finansinių paslaugų sektoriuje temą (būtinai skiriant pakankamai dėmesio ES teisės aktams ir ESTT sprendimams šioje srityje) į teisėjų mokymų programą.

Šis raštas siunčiamas tik el. paštu.

Pagarbiai

Prezidentė

dr. Eglė Kybartienė

⁶ Teisingumo Teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis byloje Nr. C-126/17.

⁷ Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis byloje Nr. C-260/18.

⁸ Ispanijos Aukščiausiojo teismo 2017 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 608/2017.